

BEGREBET »HANDEL«

(Om Definition af Handel).

Af Julius Hirsch.¹⁾

Litteratur: Angaaende de ældre Opfattelser siden Adam Smith samt engelsk Litteratur sml. frem for alt om Engroshandelen især: *Th. N. Beckmann* og *Nath. H. Engle*, »Wholesaling, Principles and Practice«, New York 1937. S. 17—33 passim. Om Detailhandelen: *P. H. Nystrom*, Art. Retail Trade i »Encyclopedia of the Social Sciences«, New York 1934. Vol. XIV, S. 348. Angaaende den tyske Litteratur jfr. *Ad. Lampe* i Artiklerne »Einzelhandel« og »Grosshandel« i »Handwörterbuch der Staatswissenschaften« 4. Opl. Af ældre Forfattere især *Lexis*, nu *Lexis-Muhs* »Das Handelswesen« 1. Bind, Berlin und Leipzig 1923. Om Begrebet Handel, Engroshandel og Detailhandel endvidere *Popitz*: »Kommentar zum Umsatzsteuergesetz« 3. Opl. Berlin 1928, Ergänzungsband 1930, samt *Lüer*: »Grundfragen der deutschen Absatzwirtschaft« i »Probleme des Deutschen Wirtschaftslebens, Erstrebt und Erreichtes«, udg. af »Deutsches Institut für Bankwissenschaft und Bankwesen«, Berlin und Leipzig 1937, S. 255—57. Af ældre Skrifter af grundlæggende Betydning, *Ehrenberg*: »Der Handel, seine wissenschaftliche Bedeutung« Jena 1897. *Burri*: »Die Stellung des Handels in der national-ökonomischen Theorie seit Adam Smith«, Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, 69. Bd. Paa skandinaviske Sprog især *Sven Helander*: Vår moderna Handel, Stockholm 1920. *Bertil Ohlin*: Utrikeshandel och handelspolitik, Stockholm d. s.: Handelens Uppgift och Organisation (i Belfrage og Hörlins Haandbog: Handel och Industri, Stockholm 1926). *Marius Vibæk*: »Hvad er Handel?« i Den handelsvidenskabelige Lærestalts Aarsberetning 1936/37.

Vor Fremstilling af den moderne Handel skal vise *Handelens funktionelle Betydning i vor Tids Samfundsliv*, altsaa beskrive de Opgaver, der tilfalder den i vor kapitalistiske Samfundsstruktur, og de vigtigste Former, hvorunder den opfylder disse. Denne Opgave har i sin Helhed forholdsvis sjældent været Genstand for en fuldstændig Behandling.

Mange Lærebøger skelner endnu ikke mellem *Handelsorganisation* og *Handelspolitik*. Under Handelspolitik plejer man fra gammel Tid at behandle alle de økonomiske Forholdsregler overhovedet der foretages af Statsmagten. Philippovich f. Eks. behandler under Overskriften »Varedetailhandelens Politik« næsten kun Detailhandelens Organi-

¹⁾ Denne Artikel udgør en Del af den omarbejdede Udgave af min Bog »Der moderne Handel«, 2. Opl. Tübingen 1925, som paatænkes udsendt næste Foraar. Bogen vil paa Dansk udkomme i 2 Bind, først Bd. 1: Den moderne Engroshandel, hvortil nærværende Artikel hører, som træder i Stedet for den tidligere § 1. Forfatteren vil være taknemmelig for Udtalelser angaaende de her behandlede Spørgsmaal.

BEGREBET »HANDEL«

(Om Definition af Handel).

Af Julius Hirsch.¹⁾

Litteratur: Angaaende de ældre Opfattelser siden Adam Smith samt engelsk Litteratur sml. frem for alt om Engroshandelen især: *Th. N. Beckmann* og *Nath. H. Engle*, »Wholesaling, Principles and Practice«, New York 1937. S. 17—33 passim. Om Detailhandelen: *P. H. Nystrom*, Art. Retail Trade i »Encyclopedia of the Social Sciences«, New York 1934. Vol. XIV, S. 348. Angaaende den tyske Litteratur jfr. *Ad. Lampe* i Artiklerne »Einzelhandel« og »Grosshandel« i »Handwörterbuch der Staatswissenschaften« 4. Opl. Af ældre Forfattere især *Lexis*, nu *Lexis-Muhs* »Das Handelswesen« 1. Bind, Berlin und Leipzig 1923. Om Begrebet Handel, Engroshandel og Detailhandel endvidere *Popitz*: »Kommentar zum Umsatzsteuergesetz« 3. Opl. Berlin 1928, Ergänzungsband 1930, samt *Lüer*: »Grundfragen der deutschen Absatzwirtschaft« i »Probleme des Deutschen Wirtschaftslebens, Erstrebt und Erreichtes«, udg. af »Deutsches Institut für Bankwissenschaft und Bankwesen«, Berlin und Leipzig 1937, S. 255—57. Af ældre Skrifter af grundlæggende Betydning, *Ehrenberg*: »Der Handel, seine wissenschaftliche Bedeutung« Jena 1897. *Burri*: »Die Stellung des Handels in der national-ökonomischen Theorie seit Adam Smith«, Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, 69. Bd. Paa skandinaviske Sprog især *Sven Helander*: Vår moderna Handel, Stockholm 1920. *Bertil Ohlin*: Utrikeshandel och handelspolitik, Stockholm d. s.: Handelens Uppgift och Organisation (i Belfrage og Hörlins Haandbog: Handel och Industri, Stockholm 1926). *Marius Vibæk*: »Hvad er Handel?« i Den handelsvidenskabelige Lærestalts Aarsberetning 1936/37.

Vor Fremstilling af den moderne Handel skal vise *Handelens funktionelle Betydning i vor Tids Samfundsliv*, altsaa beskrive de Opgaver, der tilfalder den i vor kapitalistiske Samfundsstruktur, og de vigtigste Former, hvorunder den opfylder disse. Denne Opgave har i sin Helhed forholdsvis sjældent været Genstand for en fuldstændig Behandling.

Mange Lærebøger skelner endnu ikke mellem *Handelsorganisation* og *Handelspolitik*. Under Handelspolitik plejer man fra gammel Tid at behandle alle de økonomiske Forholdsregler overhovedet der foretages af Statsmagten. Philippovich f. Eks. behandler under Overskriften »Varedetailhandelens Politik« næsten kun Detailhandelens Organi-

¹⁾ Denne Artikel udgør en Del af den omarbejdede Udgave af min Bog »Der moderne Handel«, 2. Opl. Tübingen 1925, som paatænkes udsendt næste Foraar. Bogen vil paa Dansk udkomme i 2 Bind, først Bd. 1: Den moderne Engroshandel, hvortil nærværende Artikel hører, som træder i Stedet for den tidligere § 1. Forfatteren vil være taknemmelig for Udtalelser angaaende de her behandlede Spørgsmaal.

sation. Et andet Omraade inden for Handelen, nemlig Import- og Eksport-handelen, blev udskilt af Driftsøkonomiens østrigske Skole, som forsøgte at opbygge en særlig »Verdenshandels-Lære« heraf. Dog er man ikke i Stand til at opstille en »Indenrigshandels-Lære«, der er dens principielle Modsætning.

Fra det 20. Aarhundredes Begyndelse er selv en hensigtsmæssig Afgrænsning af Begrebet »Handel« blevet et Problem. Dette skete saavel som Følge af den faktiske Udvikling, som paa Grund af den mere dybtgaaende Indsigt, man fik i de samfundsøkonomiske Udviklingslove. Dog var man ved Verdenskrigens Begyndelse tilsyneladende blevet enige om, at man med Handel skulde forstaa »erhvervsmæssig Udvæksling, Køb og Videresalg af økonomiske Goder for at opnaa Fortjeneste« (*Lexis*). Dybere var allerede *Ehrenberg's* Indsigt, da han gennemførte en skarp Deling mellem det privatøkonomisk-juridiske Begreb, *Erhverv*, og det samfundsøkonomiske Begreb, *Funktion*. Det sidstnævnte Begreb mente han at kunne dele i to: Overvindelse af Adskillelsen i *Rummet* mellem Varetilbud og Efterspørgsel, der skulde være *Handelens* Opgave, Overvindelse af Adskillelsen i *Tid* mellem Tilbud og Efterspørgsel, der skulde være *Spekulationens* Opgave.

Som vigtigste, ja, for mange eneste Opgave for Handelen betegnes Fordelingen af de økonomiske Goder, en Funktion, der er skarpt adskilt fra Urproduktion og Forædling af Varerne. Den kooperative Bevægelse har imidlertid frembragt Handelsforetagender, der ikke stræber efter at opnaa nogen særlig Handelsfortjeneste. Den moderne Tendens til Storbedrift og især til Storforetagende har ofte ført til en Sammensmeltning af Handels- og Produktionsvirksomheder. I stadig større Maalestok har Handelen skænket de øvrige Erhverv, særlig Industrien, kommercielle Organisationsformer og ofte direkte eller indirekte leveret de kommercielle Ledere. Saaledes omfatter man idag med Udtrykket »Handel«, »Handelserhverv«, »Købmandsskab«, tre Arter af Begreber, der ofte ikke er tilstrækkelig skarpt adskilte, nemlig Handel som *samfundsøkonomisk Funktion*, som *købmandsmæssig Opgave* i alle Slags Virksomheder, og Handel, som *selvstændigt Erhverv*.

1. Handel i Almindelighed.

a) *Handel som samfundsøkonomisk Funktion.*

Den samfundsøkonomiske Opgave, som Begrebet Handel omfatter, dækker over *den organiserede Overdragelse af Goder fra Bedrift til Bedrift eller fra Person til Person*. Ifølge denne Definition er den lejligheds-

hedsvise, ikke organiserede Vareafsætning fra de enkelte Producenters Side endnu ikke Handel, saalidt som Forbrugerens almindelige Indkøb. Det maa først dreje sig om en regelmæssigt virkende Organisation. Overdragelse af Goder skal paa ingen Maade blot forstaas bogstaveligt. Der behøver ikke at ske en virkelig Overdragelse af Goderne selv, men kun Overdragelse af Dispositionsretten over materielle Goder (Konnossement, Warrant- og Bankkredit-Handel), lejlighedsvis ogsaa over Tjenesteydelser (Fragt- eller Forsikringshandel). Den direkte Godtgørelse er ikke en væsentlig Bestanddel af Begrebet Handel. Ogsaa den organiserede Overdragelse af Varer som besejrede Folks Tribut, Krigsskadeerstatninger (»Reparationer«) hører endnu med til dette Begreb Handel.

Den Opgave at formidle Vareoverdragelsen fra det ene Retssubjekt eller Bedriftsenhed til det andet bliver for den allerstørste Del af alle Varer idag og i overskuelig Fremtid varetaget af et særligt Handels-erhverv; dog er dette ikke ubetinget nødvendigt. Ofte forskydes Selvstændigheden hos de Led, der gennemfører Varernes Formidling, snart ved Specialisering, snart ved at inddrage Handelsopgaver i andre Virksomheder, ved »Integration«. Hvorvidt Vareomsætningen foregaar under erhvervsmæssig Arbejdsdeling ved Hjælp af selvstændige Foretagender, eller kun under teknisk Arbejdsdeling som Del i større Foretagender, er ikke afgørende for vort samfundsøkonomisk-organiske Synspunkt; saalidt som Underspørgsmaalet om, hvorvidt denne sker for at opnaa en egentlig speciel Handelsfortjeneste, eller uden denne Hensigt, som f. Eks. ved en Indkøbsfilial, en Brugsforening eller et Sovjet-Selskab.

b) En vis Handelsvirksomhed, et Købmandsarbejde, i denne Betydning er øjensynlig i vore Dage nødvendigt i langt de fleste Industri-, Trafik- og Haandværksvirksomheder, nemlig i alle dem, der arbejder for en ubekendt Kreds af Aftagere, for »Markedet«. Den professionelle Handel har ikke blot givet Organisationsformer og aandelig Indstilling, lige fra »kommerciel Bogføring« til »Handelskorrespondance, har ikke blot indpodet deres Ledere den for Købmandsstanden egenartede »Handelsaand«, men ogsaa selv i stort Omfang leveret disse Ledere. Industriens Kommercialisering betyder i Virkeligheden ogsaa en Overflytning af Købmænd til Industrien. Den købmandsmæssig indstillede Personlighed blev her saavel som i Trafik- og Forsikringsforetagender og andre Steder stadig vigtigere. Saaledes fremtræder Købmanden, der er opstaaet i Handelen, som

Bærer af moderne Driftsførelses kommercielle Opgaver. Alt dette har ført til endogsaa juridisk Anvendelse af Begrebet Købmand, Handlende og »Handelsselskab« langt ud over Varehandelens Omraade. Den tyske »Handels«-Lovbog omfatter f. Eks. i sine Forskrifter alle »Vollkaufleute«, d. v. s. praktisk talt alle Erhvervsdrivende med indregistreret Firma, derimod ikke altid »Minderkaufleute«. Disse »Minderkaufleute« er imidlertid i Tyskland netop ofte Detaillister og udgør sandsynligvis Flertallet af Handelens Driftsledere. Om »Commercial Law« i de angelsaksiske Lande gælder omtrent det samme (jfr. Isaacs i Encyclopaedia of the Social Sciences, Vol. IV S. 14—19). Skarpt afgrænset er derimod

c) Begrebet *Handel som selvstændigt Erhverv ledet af selvstændige Driftsherrer.* Her passer Lexis' gamle Definition fuldstændigt.

Det første, samfundsøkonomisk-organiske Begreb ligger principielt til Grund for vor Fremstilling. Indenfor dette Begrebs Rammer vil der blive taget fornødent Hensyn til de to andre. Vi begrænser Fremstillingen til at omhandle Varehandelen.

2. Angaaende Detailhandel i Særdeleshed.

Detailhandel er enhver organiseret Overdragelse af Varer til den sidste Forbruger¹⁾.

Salget af Kul til et Elektricitetsværk eller en Maskine fra Maskinfabrik til Væveri sker ogsaa til Forbrugeren, men for at udnyttes erhvervsmæssigt og ikke til »sidste« Konsumenter. Dette er altsaa ikke Detailhandel, men efter den mest sædvanlige Definition Engros-handel. Vi vil i næste Afsnit afgrænse Detailhandelen over for Engros-handelen og iøvrigt her kun tilføje

a) den saakaldte *Producenthandel.*

Fra Landbrugeren direkte til den sidste Forbruger gaar der endnu meget betydelige Mængder; noget lignende er Tilfældet hos Haandværket, som for en meget stor Del er Handel og Haandværk paa samme Tid, især da, naar det er forbundet med Butik eller, omend

¹⁾ *Adolf Lampe:* Detailhandelens centrale Opgave maa ses i at etablere den organiserede, økonomiske Forbindelse mellem Tilbudet af Færdigvarer og »Nydelses-Forbrug«, d. v. s. det Konsum, der umiddelbart tjener til Tilfredsstillelse af menneskeligt Behov (Handbuch des Einzelhandels S. 77 f). Hvis der i Stedet for »færdige Varer« havde staaet »forbrugsmodne Varer« (vi konsumerer jo ikke alene Fabriksvarer), saa dækker det udtrykt med nogle flere Ord omtrent det samme som vor Definition.

sjældnere, med Handel ved Døren¹⁾. Derfor vil vi senere beskæftige os med denne saakaldte »Haandværkerhandel« paa en mere indgaaende Maade end i tidligere Oplag.

De saakaldte »Service«-(Tjenesteydelses-)forelagender som Restaurationer og personlig Haandværkerbetjening regnes i Almindelighed ikke til Detailhandel, det skulde da være, naar de, saaledes som det synes at blive mere og mere almindeligt, er forbundne med Salg af Varer. Da vil det aabenbart komme an paa, hvilken Virksomhed, der er i Overvægt.

b) *Direkte Vareforsyning for Konsumenterne* yder Brugsforeningerne; men da de gør dette under en fast Organisationsform, hører de uden Tvivl til Begrebet Detailhandel. Større *Leveringer til Institutioner* som Sygehuse, Restauranter og Hærledelse er i Reglen ikke Detailhandel; disse Leveringer regnes i Almindelighed til Engroshandel. Større Inddækning fra Konsumentens Side, der kun sker nu og da, regnes derimod ikke til Engroshandel.

c) Særlig den saakaldte »heimlicher Handel« (hemmelige Handel), saaledes som man i tysk-talende Lande undertiden kalder den direkte Varelevering imellem Funktionærer eller hele Myndigheders Arbejdstab, kan heller ikke regnes til Detailhandel, naar det kun drejer sig om lejlighedsvisse Aktioner; anderledes derimod, naar de udvikler sig til varige Institutioner, saaledes som vi har skildret dem under Navnet Werkskonsumanstalten (»Interessekontorer«).

3. Hvad er Engroshandel?

Meget vanskeligere end de tidligere diskuterede Spørgsmaal er det at svare paa, hvad Begrebet Engroshandel dækker. Der hersker paa begge Sider af Atlanterhavet Enighed om, at *Engroshandel er enhver Handel blandt Fagfolk*. Herefter kunde man altsaa i Almindelighed afgrænse Begrebet saaledes, at Engroshandel er enhver organiseret Overdragelse af Varer, der ikke hører til Produktions- eller Transport-Bedrift eller til Detailhandel. Dette er faktisk ogsaa det almen gyldige Begreb.

Herimod vægrer sig imidlertid Engroshandelsforeningerne i de store Handelslande. De benægter, at den lille Opkøber af Æg, Kaninskind saalidt som Opkøberen af Fjerkræ og Kvæg paa Landet paa nogen

¹⁾ For fabrikerede Varer (manufactured goods) angiver U. S. A. Census for 1929 som leveret direkte til sidste Forbrugere (home consumers) kun 2.5 % af hele Produktionsværdien, for 1933 omtrent 2.9 %.

Maade kan regnes ind under almindeligt Engroshandelsbegreb, ligesaa lidt som Kludekræmmeren og Opkøberen af gammelt Jern. Hvis man vilde medregne disse til Engroshandel, vilde man efter deres Mening faa et Tal paa de derhen hørende Personer, som var ganske overordentlig overdrevet. »Reichsverband des Deutschen Gross- und Uebersee-handels« erklærede i denne Forbindelse omkring Aaret 1927, at den tyske Erhvervstælling ganske vist kunde opvise 174000 Engroshandels-Virksomheder; men at der kun blev mindre end 50000 virkelige Engroshandels-Firmaer tilbage, hvis man udskilte denne Vrimmel af smaa Opkøbere og Halvagenter. Engroshandels-Foreningerne i U. S. A. indtager samme Standpunkt.

Overfor meget mere praktiske Definitions-Vanskeligheder blev vel først de Lande, der blev truffet af Verdenskrigen, stillet under deres Krigsøkonomi: de samme Vanskeligheder møder siden den Tid enhver »*Marktordnung*«, naar den forsøger at fastlægge Begrebet Engroshandel. Nødvendigheden af en skarp Definition bliver desto stærkere, jo mere der i Stedet for fri Prisdannelse indføres bunden, og jo mere derfor Stat, Public-Utility-Virksomheder, »Marketing-Scheme«-Myndighed, Karteller og Mærkevarer-Sammenslutning, begrænser og regulerer Engros- og Detailhandelens Bruttofortjeneste eller fastsætter Maksimums- eller Minimumspriser. I saadanne Tilfælde opstod der altsaa Krav om en Afgræsning af Engroshandelens Begreber. De mest anvendte er maaske følgende:

Afgræsning af Engroshandelen:

I. *Efter de overtagne og afsatte Mængder.*

Dette sker i talrige Krigsforordninger, hvor snart det omsatte Kilotal, snart Tonenhederne, snart den omsatte Pengesum blev bestemmende for Begrebet. Derved opstaar der hurtigt en Slags »Rangstige« blandt Grossisterne efter de afsatte Kvantiteter.

II. *Efter Varens Art.*

Dette sker særligt, hvor det drejer sig om regelmæssig Afsætning af Varer til erhvervsmæssige Forbrugere. Her har man vel altid ment at staa over for Engroshandel efter hidtig Usance.

III. *Efter Funktionen.*

Dette Synspunkt, der oprindeligt er opstillet af Videnskaben, er temmelig uafhængigt deraf ogsaa blevet anvendt i Praksis, saa snart der skete en Sammenslutning af Grossister og andre Storaftagere i i kartelmæssig Form. Da forsøgte f. Eks. Installatøren alene med den Begrundelse, at han var en regelmæssig købende faglært Viderefor-

arbejder af en bestemt Vareart, at opnaa en højere Rabat end den middelstore Forretning eller et stort Varehus, selv naar disse havde samme eller endog større Omsætning.

Det samme skete f. Eks. ogsaa ved Tvangsfordelingen af Varer under Krigen over for Brugsforeningerne og andre Andelsselskaber i Tyskland. Regeringen forsøgte først at stille alle Arter lige i Fordelingen; i en Forordning udstedt af Reichsernährungsministerium blev det bestemt, at enhver, der efter købte Mængder og ved at udøve Engroshandelsopgaver udførte Engroshandels-Arbejde, skulde have Ret til fuld Engroshandelsrabat (Grosshandelsrabatt für jeden, der Grosshandelsfunktionen erfüllt; slgn. Mitteilungen für Preisprüfungsstellen 1919).

Men netop dette Forsøg bekæmpedes principielt saavel af Engroshandelen som af Mellemstandens Organisationer, og denne Modstand støttedes delvis ved Industrikarteller, særlig paa Foranledning af Smaa- og Middelbedrifter saavel i Engros- som i Detailhandelen.

IV. *Efter den juridisk fastlagte eller kontraktlige Funktion.*

Den »autoriserede Grossist« (der »anerkante« Grosshändler).

Dette førte hurtigt videre til Begrebet »den autoriserede Grossist«. Hermed menes de Købmænd, der som Medlemmer af visse Sammenslutninger træffer Aftaler med Produktions-Sammenslutningerne om, at kun Medlemmerne af Grossist-Sammenslutningen kan faa Leveringer, mod at disse til Gengæld kun køber fra Medlemmer af Producent-Sammenslutningen (udelukkende Vareudveksling imellem Fabrikant- og Grossist-Forbunds Medlemmer — tysk: »ausschliesslicher Verbandsverkehr«).

Denne nye quasi-laugsmæssige Udelukkelse fører lejlighedsvis til, at saadanne Grossisters Kvalitetsbetegnelse ogsaa officielt anerkendes (Mærkekartofler, Kul- og Frøhandel i Tyskland). I »korporativ Økonomi« bliver Tilslutningen til saadanne Sammenslutninger, der her bliver Tvangssammenslutninger (Selbstverwaltungskörper), en Nødvendighed; for den Købmand, der ikke er Medlem, bliver Arbejdet ofte ganske umuliggjort. For de Købmænd, der er blevet optaget, kommer der snart yderligere Forskrifter, som fastlægger de Betingelser, hvorefter de forskellige Grossister kan handle¹⁾.

V. Indenfor Engroshandelens almindelige Ramme har man allerede, først i den frie Økonomi, siden i Lovgivningsarbejde og særlig ved Kartel-Overenskomster, forsøgt at afgrænse *Engroshandelen i forskellige*

¹⁾ Angaaende f. Eks. den tyske »Reichsnährstand«, se: *Reischle und Saure, Der Reichsnährstand. 2. Aufl., Berlin 1937.*

Trin: Grossister af første, anden og tredje Grad. Undertiden har man for saadanne Grossister af anden og tredje Grad et særligt Begreb »Mellemandhandel« (før Verdenskrigen var dette Ord af samme Betydning som Engroshandel, men med en særlig Bismag af Uproduktivitet). I Handelen med gammelt Jern og Metal kalder man ogsaa dette mellemliggende Engroshandelstrin i Tyskland for »Mittelhandel« (Middelstor Handel). Man taler om »Halv-Engroshandel« (Demi-Gros), hvor Engros- og Detailhandel endnu er nær forbundne i een Virksomhed, altsaa under den Form, under hvilken Engroshandelen en Gang udviklede sig fra den større Detailforretning (som i Gustav Freytags berømte Købmandsroman: Debet og Kredit).

Alt dette har imidlertid paa ingen Maade faaet nogen afgørende Betydning for den almindelige økonomiske Videnskab og heller ikke for den juridiske Betragtning.

Efter amerikanske Erfaringer har *Beckmann-Engle* opstillet fem »Grund-Kriterier for Definition af Engroshandelen«.

1. *Mængden* af de købte eller solgte Varer.
2. Den *Metode*, efter hvilken Forretningen bliver gjort (Engroshandels-Salgsteknik — marketing technique).
3. *Varernes Natur* (»Producers goods« bliver for det allermeste solgt gennem Engroshandelen).
4. *Varens Anvendelse* (Køb for Videresalg er næsten altid Tilfældet i Engroshandelen, Egetforbrug eller -anvendelse for det meste ikke).
5. *Køberens Motiv* (Engroshandel findes for det allermeste, naar Køberen ikke selv er Forbruger, men køber, drevet af Ønsket om Fortjeneste, eller et andet økonomisk Motiv). Det sidste regner Beckmann-Engle for det vigtigste (S. 25).

Herefter omfatter »Engroshandels-Provinsen« ifølge Beckmann-Engle:

1. Alle Salg til Detailhandlere.
2. Alle Salg til industrielle Forbrugere (ogsaa til alle tjenesteydende Virksomheder).
3. Alle Salg til Restauranter, Hoteller og offentlige Institutioner.
4. Alt Formidlerarbejde (Agenter og Mæglere, som letter saadanne Goder at skifte Ejermand som er købt for Videresalg paa Engroshandelsbasis (S. 26).

I Danmark var indtil Næringsloven af 28. April 1931 Betegnelsen »Grosserer« forbeholdt Købmænd i København og knyttet til et særligt Grossererborgerskab (udenfor København lød Borgerskabet paa Købmandshandel, der ikke kendte

nogen Begrænsning af Kvantiteten). Grossererborgerskabet gav kun Ret til at sælge i Partier, hvis Størrelse ikke var under de Kvanta, der fandtes angivne paa en, Næringsloven vedføjet specificeret Liste, forsaavidt Salget ikke skete til andre Handelsberettigede; Grossererne kunde dog til hvemsomhelst sælge Varer over et *Minimumssalgsbeløb af 40 Kr.* Grossererne maatte ikke holde aaben Butik og var tvungne Medlemmer af Grosserer-Societétet. Næringsloven af 1931 kender ikke noget særligt Grossererborgerskab, men kun Næringsbrev til at drive Handel. Dog har den forbeholdt Betegnelsen »Grosserer« (§ 93) til Handlende »der som regelmæssig og væsentlig Bestanddel af deres Handelsvirksomhed sælger Varer til andre Næringsdrivende til Videresalg eller Forarbejdning (samt saadanne Handlende, der i Henhold til tidligere Lov har erhvervet Borgerskab som Grosserer)«. Det er omtrent samme Begreb som »Vollkaufman« i den tyske »Handelsgesetzbuch« af 1901. De paagældende Handlende er pligtige til at have deres Næringsbrev paategnet herom og, forsaavidt de bor i København, til at indtræde som Medlem af Grosserer-Societétet.

Det ligger i Arbejdsdelingens Væsen — og som dennes Barn traadte Engroshandelen overhovedet ind i det økonomiske Liv —, at en Grossist meget ofte køber hos en anden. Det kan nu ske, enten fordi den ene som Specialist fører en Vare i store Mængder, medens den anden kun behøver mindre Kvantiteter i sit store Sortiment til Videresalg, eller fordi den ene lejlighedsvis supplerer sit Varesortiment hos den anden. I Krise- og Inflationstider har dette imidlertid, i Forbindelse med Vareknapheden og Forsøgene paa at indskrænke Avancen ved Lov, ført til et økonomisk Sygdomssymptom, nemlig den saakaldte *Kædehandel*¹⁾.

¹⁾ Den saakaldte *Kædehandel* saa vi under Verdenskrigen opstaa i Tyskland paa følgende Maade:

Krigen fremkaldte snart Varemangel, og som Følge deraf sprang Priserne i Vejret. Da en yderligere Prisstigning var temmelig vis, holdt enkelte Handlende enten Varerne helt tilbage (Fagudtryk herfor: Hamstring), eller en Videresælger købte dem paa Spekulation; saaledes opstod allerede uden Myndighedernes Indgriben en unødvendig Forlængelse af de Led, der skulde bringe Varen fra Fremstilleren til Forbrugeren. Da kom Myndighedernes Indskrænkning af Bruttoavancen (Forbud mod unormal Prisstigning, Prisaagerlovgivning etc.), og som Følge deraf maatte hver enkelt Handlende, naar han ikke vilde rammes af Loven, kun tage en temmelig eksakt, begrænset Fortjeneste. Som Følge heraf solgte en Handlende altfor hyppigt stadig til en anden, der igen videresolgte o. s. v., hver Gang kun med den tilladte, lovlige Fortjeneste. Jo længere Kæden imidlertid blev, desto højere blev Prisen, saaledes at man til sidst dog fremtvang den højeste Pris, hvilken Forbrugernes Nød bød dem betale. Ethvert af disse Mellemed var imidlertid uangribeligt, thi det havde jo kun taget den lovmæssige Fortjeneste. Dette søgte man at komme til Livs ved en juridisk Udlæggelse, idet man sagde, at en saadan Engroshandel overhovedet ikke var nogen virkelig Engroshandel og derfor slet ikke kunde gøre Krav paa fuld Engroshandelstillæg, og at denne Mellekomst i bedste Fald var en Mæglervirksomhed og betaltes mere

Særlige Vanskeligheder og Problemer opstod, da man vilde finde den juridiske Definition af »Importør« og »Eksportør«; dette skete baade under Indførselsrestriktionerne og under alle de Former for Beskatning, der ikke skulde ramme Import og Eksport, f. Eks. den tyske Omsætningskat. Dette Spørgsmaal behandler vi nedenfor i Sammenhæng med Udenrigshandelens Fremstilling¹⁾.

Blandt de Forsøg, der er gjort paa at skabe et almen gyldigt Begreb Engroshandel, der kunde opfylde saavel de juridiske som økonomiske Krav, har man ofte opstillet en »Ideal«-Engroshandelsvirksomhed, og derefter optalt dennes Opgaver eller Funktioner. Dette ligger nær, naar man begynder paa alle saadanne Undersøgelser, som jo ogsaa Goethe's Idé med Urplanten til en Begyndelse laa snublende nær for alle botaniske Undersøgelser. Den amerikanske Engroshandels-Census har en Gruppe, som den benævner »full function wholesalers«. Den har kun den Fejl, at de Grossister, der arbejder med alle disse Funktioner, for det meste er lige saa sjældent repræsenteret i Virkeligheden, som hint skønne Urplanteideal. Blandt alle de Funktioner, som man kan udtænke for Grossisten, opfylder de fleste kun nogle faa eller nogle enkelte. Kun er det statistisk og juridisk ualmindelig

---

end rigeligt med en beskeden Mæglerprovision (særlig tysk Betegnelse: Kriegshandelsvermittler). Saa kom det direkte *Forbud mod Kædehandel* (nærmere i den tyske »Preistreibereiverordnung« af 8. Maj 1918). Dette Forbud gennemførtes temmelig nøje i flere Lande, hogstaveligt i Ungarn, og noget lignende var Tilfældet flere Steder i Europa; Forbudet blev ophævet i Tyskland, tillige med hele Prisaagerloven, i 1925. Da der med Valutavanskelighederne i Aaret 1931 igen fulgte Pris- og Forsørgelsesvanskeligheder, blev Forbudet genindført i omtrent den gamle Form. (Samlgn. Hirsch-Falck, *Der Kettenhandel als Kriegerschehnung*, 2. Aufl., Berlin 1917 og Reischle-Saure auf. Skr. 1937).

For en Ordens Skyld skal tilføjes, at den saakaldte »*Schleichhandel*« var noget fuldstændig andet. Navnet stammer fra Smuglerhandelen; i Indenrigshandel bruges det for al Slags Handel, der foregik og foregaar imod Myndighedernes Fordellings og Prisforskrifter, altsaa simpelthen *ulovlig Handel*.

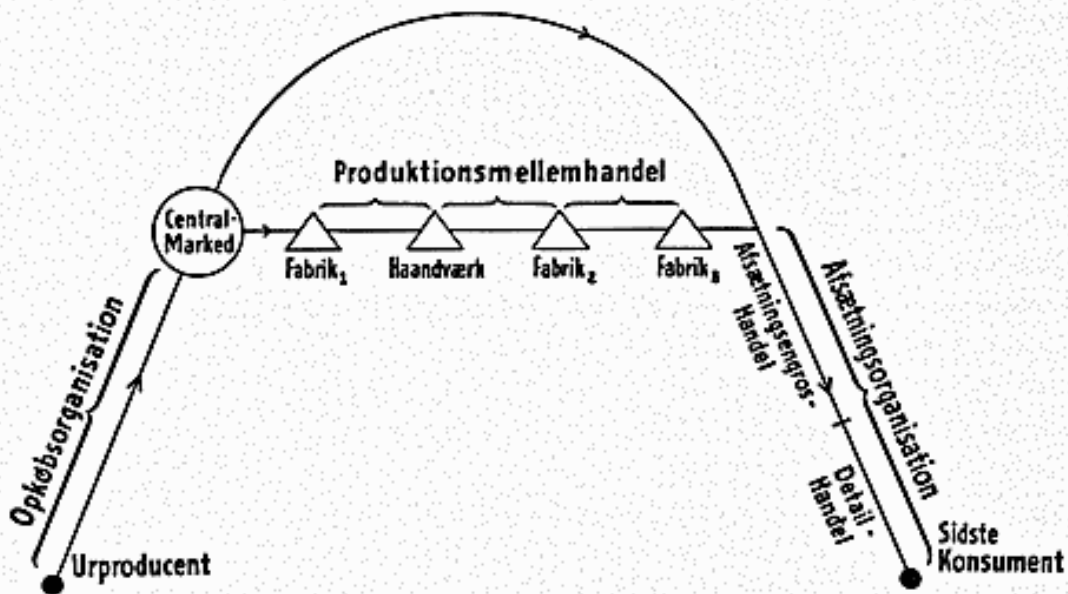
Ordet *Kædeforretning* har hermed intet at gøre, hvilket skal bemærkes for en Sikkerheds Skyld. Her drejer det sig kun om en Forretning, der hører til et større Foretagende, Mangelialforretningen, tillige med et Antal, en hel »Kæde« af lignende enkelte Forretninger (i Amerika »chain-stores«, ofte ogsaa kun betegnet som »chains«).

Ved »*Handelskæde*« forstaar man endelig de med en Vare efter hinanden i Vareafsætningen beskæftigede Handelsvirksomheder og andre Mellemed. Det er en rent videnskabelig Betegnelse, der som Begreb sammenfatter alle Handels- og Produktionsvirksomheder som en Vare successivt passerer fra Producent til Forbruger (en Vares Handelskæde).

¹⁾ Angaaende de her i Danmark truffne Afgørelser jfr. den i nær Fremtid udkommende Bog af H. C. Christiansen: *Importhandel og Indførselsrestriktionerne*, København 1937.

vanskeligt at fastslaa. Vi har sandsynligvis gjort det første litterære Forsøg paa at give et Omrids af disse Funktioner. Vår Opfattelse, der første Gang blev offentlig tilgængelig i 1913, danner Grundlaget for vor Fremstilling af den moderne Engroshandel. Den af Professor Beckmann udarbejdede og anderledes inddelte Funktionslære vil finde en Beskrivelse inden for disse Rammer.

DE TRE HANDELSPROVINSER

4. Handelens tre »Provinser« (Handelskæden).

I over en Menneskealder har Økonomi og Politik været enige om, at den selvstændige Handels og især Engroshandelens Betydning var i Tilbagegang. Man var endvidere enige om, at denne Udvikling førte til en mere hensigtsmæssig Opbygning af Samfundet og derfor burde fremmes efter Evne. Den virkelige Udvikling viste imidlertid, at der, selv naar man kun tog den fag-specialiserede Handel i Betragtning, overalt fremtraadte det omvendte Billede næsten lige til den seneste Tid, idet man nemlig saa en støt, oftest hurtig Tilvækst i Handels-erhvervet og af Handelsstanden.

Paa Vejen fra det første Raastof til den færdige Vares Forbrug kunde stadig færre Varer vandre direkte fra Producent til sidste Forbruger; vi ser næsten overalt Handelen gribe ind i Reglen to Gange, men ofte ogsaa tre. Disse tre Handelsprovinser betegner vi, idet vi ligesom overser hele Omraadet fra en Fabriksvirksomhed, som følger:

Fra Urproducenten til Centralmarkedet eller til den første Forædling af Raastoffet ser vi Opkøberne samle Varerne og lede dem til Centralmarkedet og derfra, eller ogsaa umiddelbart til Forarbejdnings-

pladsen. Denne Handelsprovins kalder vi *Opkøbsorganisationen* (Raa-stofhandel). Det forarbejdede brugsfærdige Produkt, f. Eks. fra Fabriken, gennemvandrers en anden Handelsprovins, som vi kalder Færdigvarehandelen eller *Afsætningshandelen*. Heraf er Størstedelen Detailhandel, Resten kalder vi *Afsætnings-Engroshandel*. Mellem de enkelte Trin i Forarbejdningen indskyder der sig imidlertid ret ofte endnu en Gruppe Handlende. Denne tredje Handelsprovins kalder man vel bedst Del- (Kvart- Halv-) fabrikanthandel; vi har ogsaa kaldt den *Produktionsmellemhandel* (Handel mellem Produktionstrinene) og dette Navn anvendes næsten udelukkende¹⁾.

Alle tre Handelsprovinser var i Realiteten allerede til Stede i den førkapitalistiske Tidsalder, men ringe udformet. Det sidste Aarhundrede har her skabt en Fylde af nye Former. Hvorfor og hvorledes det kunde komme dertil, vil en Skitse vise, der optæller de Fordringer som den kapitalistiske Nyopbygning af det økonomiske Liv har stillet til Handelen.

---

¹⁾ Lejlighedsvis i den lidt ændrede Form: »Produktionsverbindungshandel« i det tyske Sprogomraade.